

BARBARA RZEGOCIŃSKA-TYŻUK

Politechnika Krakowska

**WSPÓŁCZESNE REALIZACJE
DLA SZKOLNICTWA WYŻSZEGO
W PRZESTRZENI KRAKOWA**

Abstract: The New Architecture of Universities in Urban Space of Cracow. Cracow is the most important university centre in Poland and one of the European cities whose spatial development has been connected with development of higher education for centuries and where the specific atmosphere of universities left an indelible mark on cultural and social life. The rank of the city on the domestic and international level has been determined by the oldest Polish university (Jagiellonian University) and its academic environment. After World War II, the base of development were four higher schools, which educated 25% of the total number of students in Poland and were situated in the area of the city centre, also in historical buildings. The next years saw the quantity and quality development of the higher education base, which became more intense in the 1960s. (in connection with the 600th anniversary of the Jagiellonian University). For new buildings a number of reserve lands near the city centre was used, whereas for new complex solutions the areas outside the city centre were utilized. The further expansion of this base was, therefore, characterized by a considerable dispersion and distance from the city centre and – for economic reasons – often by an aesthetic unification.

Only the latest projects brought a revival in investments due to completely new facilities as well as the expansion and modernization of old buildings and the conversion of buildings which have fulfilled a different function so far. Therefore, the new architecture of higher schools of Cracow is characterized not only by the diversified location, but also the diversified image in terms of composition. There is an open question whether this architecture fulfils its historical role and mission in present times.

Nowadays designing process of universities is not only a challenge to create functional spaces for educational, teaching and research purposes but also it is a challenge to develop of the city public spaces.

„...**Kraków** – główne miasto aglomeracji krakowskiej to wielofunkcyjny ośrodek społeczno-gospodarczy oraz ważne centrum kultury. Charakteryzuje się on szeroką gamą usług o znaczeniu ponadregionalnym, w tym zwłaszcza nauki i techniki oraz szkolnictwa wyższego. Po Warszawie i Łodzi jest trzecim miastem w Polsce pod

względem liczby mieszkańców..., a zmiany, jakie dokonały się w strukturze gospodarki aglomeracji krakowskiej są efektem restrukturyzacji przemysłu, rozwoju sektora prywatnego, oraz utrzymania się w Krakowie wysokiej roli edukacji ...”¹.

Rozwój przestrzenny Krakowa wiązał się od stuleci z funkcją nauki i kształcenia, a szkolnictwo wyższe odgrywało w przeszłości i odgrywa nadal dużą rolę w życiu kulturalnym i społeczno-gospodarczym miasta.

Obok istotnych relacji uczelnie – miasto, krakowski ośrodek szkół wyższych miał zawsze znaczenie nie tylko lokalne dla miasta, regionalne czy krajowe, ale także międzynarodowe.

Siedzibą uniwersytetu w Europie Kraków stał się już w XIV w. (powstała w 1364 r. Akademia Krakowska – obecnie Uniwersytet Jagielloński, przez ponad 200 lat była jedyną uczelnią Rzeczypospolitej), a następne uczelnie wyższe powstawały w Polsce dopiero w XVI w. (w Wilnie) i w XVIII w. (we Lwowie).

W Krakowie działało także od przeszło stulecia środowisko naukowe Polskiej Akademii Umiejętności i liczne, pierwsze w Polsce, stowarzyszenia kulturalne i społeczne. W 1873 r. założono w Krakowie Akademię Sztuk Pięknych, w 1919 r. Akademię Górniczą, a w 1925 r. Akademię Handlową. Ten potencjał po II wojnie światowej pozwolił, mimo zniszczeń, na odbudowę i założenie kolejnych uczelni, a Kraków był wówczas głównym ośrodkiem szkolnictwa wyższego w kraju, kształcącym już w roku akademickim 1947/48 – ok. 19 tys. studentów, co stanowiło 25% ogólnej liczby studentów w Polsce². Bazą w tym zakresie stały się cztery uczelnie, tj. Uniwersytet Jagielloński, Akademia Górnicza, Akademia Sztuk Pięknych i Akademia Handlowa, wszystkie zlokalizowane w rejonie i w pobliżu śródmieścia. Na tej bazie powstało później wiele odrębnych uczelni o profilach m.in.: medycznym, pedagogicznym, technicznym, artystycznym, sportowym – zlokalizowanych już niekiedy w strefie na styku ze śródmieściem, lub poza nim. Kolejne lata przynosiły bowiem wzrost ilościowy i jakościowy szkolnictwa wyższego, powodując powiększanie się jego bazy materialnej, nie tylko w formie adaptacji obiektów (w tym zabytkowych), ale i budowy założeń i obiektów nowych, łącznie z bazą socjalno-mieszkaniową i sportową uczelni (w tym budowy kompleksu miasteczka studenckiego). Zwiększenie tempa inwestycji dla nauki i szkolnictwa wyższego w Krakowie nastąpiło zwłaszcza w latach 60. (600-lecie UJ), kiedy to zaznaczyła się tendencja do koncentracji szkół o zbliżonym profilu na jednym terenie (np. artystycznych w Dębnikach a technicznych w Czyżynach na trasie do Nowej Huty), oraz tendencja wykorzystania rezerw terenowych pod nowe inwestycje w pobliżu jeszcze strefy śródmiejskiej. Powstało wiele projektów i realizacji (rozbudowa Uniwersytetu, Akademii Rolniczej, Akademii Górniczo-Hutniczej, Akademii Ekonomicznej, Wyższej Szkoły Pedagogicznej, Akademii Wychowania

¹ Za: Kuciński *et al.* (2002), s. 67.

² *Rocznik Statystyczny 1948 r.*, wyd. Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 1949.

Fizycznego). Pozwoliło to na skupienie wielu rozproszonych katedr i zakładów tych uczelni, oraz zapewnienie im lepszych warunków materialnych i wyposażenia. Liczba studentów, powierzchnia użytkowa i kubatura obiektów szkół wyższych, oraz wskaźniki powierzchni użytkowej i kubatury na 1 studenta, stale wzrastały do 1975 r.; w kolejnej dekadzie tempo to uległo znacznemu załamaniu, a ranga Krakowa jako ważnego ośrodka szkolnictwa wyższego – obniżeniu, na rzecz nowszych i lepiej wyposażonych ośrodków³.

Już z początkiem lat 70., powstało pojęcie Krakowski Ośrodek Naukowy, dla którego rozpoczęto wiele badań studialnych i który do dzisiaj obejmuje szkoły wyższe wszystkich typów, instytuty naukowo-badawcze i doświadczalne, biblioteki, ośrodki informatyki, zaplecze mieszkaniowo-usługowe⁴. W latach 70. powstał także Zespół Badań dla Szkolnictwa Wyższego przy Instytucie Urbanistyki i Planowania Przestrzennego Politechniki Krakowskiej, w którym opracowano wiele prac studialno-badawczych, publikacji i konkretnych projektów urbanistyczno-architektonicznych nie tylko dla Krakowa⁵. Doświadczenia te nie w pełni zostały wykorzystane w opracowaniu *Koncepcji rozwoju przestrzennego Krakowskiego Ośrodka Naukowego*, przez władze resortowe i władze miasta, chociaż prace te trwały do lat 80.⁶

Zagadnienia roli i lokalizacji funkcji nauki i szkolnictwa wyższego były także uwzględniane w kolejnych planach miasta i ich aktualizacjach (aż do ostatniego okre-

---

³ Problemy te były przedmiotem pracy autorki m.in. w: Rzegocińska-Tyżuk (1992).

⁴ Prace nad koncepcją kształtowania przestrzennego Krakowskiego Ośrodka Naukowego podjęto z początkiem lat 70. przy planach rozwoju Makroregionu Południowego (plany te uwzględniały komplementarny rozwój instytucji nauki i kształcenia w połączeniu i wzajemnym uzupełnianiu się ośrodków krakowskiego i katowickiego). Koncepcja ta wpisuje się w dzisiejsze rozważania nad współpracą miast tworzących układy bipolarne (podkreślenie autorki). Natomiast wstępną koncepcję przestrzennego rozwoju KON w granicach miasta, opracowano w 1974 r. (dotyczyła ona sprzężenia organizacji i wzrostu ilościowego bazy materialnej szkół wyższych z wyznaczeniem lokalizacji nowych jednostek i zgrupowań w węzłach planowanej wówczas rozwojowej struktury przestrzennej miasta). Kolejne prace w tym zakresie trwały do lat 80. (kiedy to opracowano wytyczne do kształtowania przestrzennego KON do 2000 r.).

⁵ Zespół powstał pod kierunkiem prof. arch. W. Cęckiewicza, początkowo dla opracowania projektu kampusu na nowej lokalizacji dla Politechniki Krakowskiej w Czyżynach. Potem opracowano także inne projekty, jak: Wyższej Szkoły Rolniczej w Lublinie, czy Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Rzeszowie. Jednocześnie w zespole powstawały prace naukowe, doktorskie, związane z problematyką szkolnictwa wyższego, np.: *Struktura przestrzenna dydaktyki szkoły wyższej na tle rozwoju technologii kształcenia* (A. Bohm 1973), *Wpływ struktury organizacyjnej na rozwój przestrzenny wyższej uczelni* (M. Staruch 1976), *Klasyfikacja systemów zabudowy wyższych uczelni* (A. Pęcowska 1977), *Problemy komunikacji w kształtowaniu struktury przestrzennej wyższej uczelni* (S. Wehle-Strzelecka 1978), *Rekreacja w zespołach wyższych uczelni* (K. Pawłowska 1978), *Wybrane zagadnienia...* (B. Rzegocińska-Tyżuk 1979), oraz wiele innych publikacji.

⁶ Na uwagę zasługują m.in. *Koncepcja przestrzennego rozwoju KON w latach 1975-1990, oraz w perspektywie roku 2000* (na zlecenie istniejącej wówczas Krakowskiej Rady Nauki i Techniki z 1974 r.), *Koncepcja rozwoju przestrzennego KON do roku 1990 i w perspektywie roku 2000* (mat. IUPP, Kraków 1980), czy też *Koncepcja KON – określenie potrzeb i tendencji rozwojowych* (mat. IUPP i Urzędu Miasta Krakowa, Kraków 1985).

su utraty ważności planów) i zawsze zaliczano je w Krakowie – do funkcji kluczowych dla rozwoju miasta.

Realizacja tych planów nie nadążała i nie wystarczała do zaspokojenia stale rosnących potrzeb w tym zakresie (mimo dorobku studialnego i doświadczeń planistycznych Krakowa co do stworzenia odpowiedniego „systemu przestrzennego” dla szkolnictwa wyższego). Dlatego sytuacja obecna jest wyrazem nawarstwienia się problemów bazy materialno-przestrzennej uczelni – wynikłych, z ww. w skrócie, rozmaitych przyczyn historycznych przedwojennych i powojennych oraz problemów współczesnych. Należy dołączyć rozpoczęte realizacje z ostatnich kilku lat, w sytuacji braku planu ogólnego miasta i braku planów miejscowych szczegółowych (Kraków obecnie, w zaledwie 12% powierzchni objęty jest takimi planami)⁷. Brak jest także aktualnej, nowej i spójnej koncepcji dla całości Krakowskiego Ośrodka Naukowego, a także aktualnej całościowej koncepcji jego przestrzennego, perspektywicznego rozwoju.

Zatem ogólna charakterystyka rozmieszczenia terenów i obiektów szkolnictwa wyższego na obszarze miasta Krakowa wykazuje dzisiaj duże rozproszenie (nawet dla tej samej uczelni). Lokalizacje te i również nowe obiekty znajdują się we wszystkich strefach miasta, od Starego Miasta po peryferie włącznie. Nie ma czytelnych ciągów komunikacyjnych między lokalizacjami, a możliwości powstania takich nowych połączeń i obiektów wokół ewentualnych linii komunikacyjnych są ograniczone. Również architektura obiektów i zespołów uczelnianych, w związku ze zróżnicowanymi lokalizacjami i zastanym kontekstem otoczenia jest różnorodna w wyrazie kompozycyjnym.

W obrębie śródmieścia znajduje się wiele obiektów szkół wyższych, których rozbudowa i modernizacja są ograniczone, ze względu na brak wolnych terenów i konieczność zachowania wartości zabytkowych budynków – jednak wysoki stopień dostępności i tradycja, przemawiają za utrzymaniem w istniejących tu obiektach uczelnianych – funkcji reprezentacyjnych lub administracyjnych. Znalezione i tutaj kilka możliwości uzupełnień i rozbudowy niektórych funkcji uczelnianych o dużym znaczeniu. Z najnowszych realizacji architektonicznych w tej strefie można przede wszystkim wymienić nowy gmach Auditorium Maximum UJ przy ulicy Krupniczej, w odległości kilku-minutowego dojścia pieszego od zabytkowego Collegium Maius i Collegium Novum (fot. 1), oraz nowy gmach Biblioteki Jagiellońskiej, połączony przewiązką z gmachem dotychczasowej jej siedziby przy Alejach Trzech Wieszców (fot. 2). W pierwszym

---

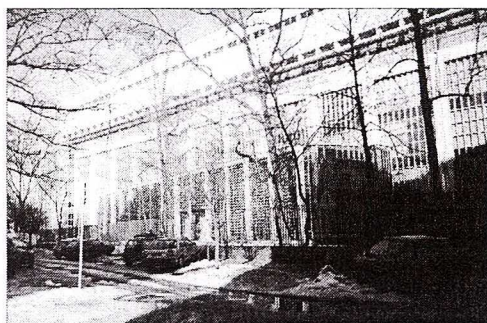
⁷ Na początku 2003 r. *Miejscowy Plan Ogólny Zagospodarowania Przestrzennego z 1994 r.* stracił ważność, a Kraków nie miał także studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego (uchwalone plany stanowiły tylko 1,5% powierzchni miasta). Ten katastrofalny stan poprawiono uchwaleniem, jeszcze w tym samym roku, nowego *Studium* i opracowaniem programu prac planistycznych na lata 2003-2007 (mającym pokryć planami ok. 20% powierzchni miasta). Cel ten nie został osiągnięty, chociaż do końca 2006 r. 10,7% powierzchni miasta objęto planami. W latach 2007-2008 ukończenie planów przewiduje się w sumie dla ok. 30% powierzchni miasta, w tym m.in. dla terenów rozbudowy UJ w Krakowie-Pychowicach. Według: *Atlas kampusu 600-lecia odnowienia Uniwersytetu Jagiellońskiego*, wyd. Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ, Kraków, 2007.

Fot. 1. Nowe Audytorium Maximum UJ

Źródło: B. Rzegocińska-Tyzuk (fot. 1-8)

Fot. 2. Nowy gmach Biblioteki Jagiellońskiej

przykładzie mamy do czynienia z nową architekturą chociaż potrzebną funkcjonalnie, to jednak wydaje się obcą w skali, na zbyt małej wielkości działce, a nawet kontrastową w kolorystyce do architektury tej ulicy (nie mówiąc już o braku miejsca do parkowania samochodów). W drugim przykładzie – mamy do czynienia z bardzo dobrym nawiązaniem nowej architektury do sąsiadującej z nią bryły zabytkowego gmachu głównego biblioteki, dobrze wpisującym się w zastany kontekst⁸. Poza tymi ważnymi dla przestrzeni Krakowa przykładami w tej strefie, wobec braku możliwości rozbudowy, pojawiają się także nowe inwestycje nieco mniejszej skali, w formie przebudowy lub nadbudowy, jak chociażby dostosowana do charakteru i skali ulicy Kościuszki – nowa oficyna (rozbudowana w głąb działki w 2002 r.), w której funkcjonowała Wyższa Szkoła Europejska, przy XVII-wiecznym dworcu, mieszczącym Społeczny Instytut Wydawniczy. Również ciekawym przykładem jest nowe skrzydło budynku uczelnianego przy ul. Czarnowiejskiej, z wejściem bocznym do Akademii Górniczo-Hutniczej, w ciekawy, tradycyjny, a zarazem nowoczesny sposób, nawiązujące do architektury budynku głównego tej uczelni. Pawilon ten (powstały w 1997 r.), uzupełnia czworobok monumentalnego budynku głównego uczelni o wątkach klasycyzujących i jest trafnym rozwiązaniem z punktu widzenia kontekstu urbanistycznego i formy architektury (fot. 3).

Dwanaście obecnie funkcjonujących krakowskich szkół wyższych państwowych to: Uniwersytet Jagielloński, Akademia Górniczo-Hutnicza, Papieska Akademia Teologiczna, Politechnika Krakowska, Uniwersytet Ekonomiczny, Akademia Pedagogiczna, Akademia Rolnicza, Akademia Sztuk Pięknych, Akademia Muzyczna, Akademia

⁸ Do budowy wielkiej auli uniwersyteckiej (zapisanej w idei fundacji utworzonej w tym celu jeszcze w 1889 r., powrócono dopiero z początkiem XXI w., bowiem pierwszej koncepcji powstałej przed II wojną światową nie zdołano zrealizować). Częściowo nawiązując do niej, ale znacznie większą kubaturowo koncepcję Audytorium Maximum UJ zrealizowano w latach 2003-2005. Masywna bryła mieści salę na 1200 miejsc, zamykając perspektywę ulicy Wenecja i bez tzw. przedpoła tworząc ciąg pierzei ulicy Krupniczej. Natomiast ukończona w 2001 r. rozbudowa Biblioteki Jagiellońskiej, stanowi dynamiczną i nowoczesną formę, odróżniającą się, ale jednocześnie nawiązującą podziałami i wystrojem do części gmachu biblioteki, powstałej w latach 30. XX w.

Wychowania Fizycznego, Państwowa Wyższa Szkoła Teatralna, Krakowska Szkoła Biznesu. Nie mają one większych i dalszych możliwości rozwoju w strefie ścisłego centrum, a jedynie na styku z nim i poza nim. Natomiast szkoły niepubliczne, różnego typu, w liczbie ok. dwudziestu w Krakowie, a mniej liczne co do liczby studentów, zajęły niekiedy substancję budowlaną biur i prywatnych obiektów, adaptowanych na potrzeby edukacyjne (są to często np. licencjackie szkoły językowe, szkoły przy instytutach kultury, ośrodki dokształcania zawodowego, liczne seminaria). Krakowskie szkoły prywatne, kształcące na poziomie wyższym to obecnie osiem jednostek: Ignatianum – Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna, Krakowska Szkoła Wyższa im. A. F. Modrzewskiego, Krakowska Wyższa Szkoła Promocji Zdrowia, Wyższa Szkoła Ekonomii i Informatyki, Wyższa Szkoła Europejska im. Ks. J. Tischnera, Wyższa Szkoła Handlowa, Wyższa Szkoła Zarządzania i Bankowości, Szkoła Wyższa im. B. Jańskiego – Wydział Zamiejscowy. Z tej grupy zupełnie nową siedzibę, kompleksową i niezmiernie ważną jako zespół urbanistyczny dla przestrzeni miasta – zrealizowano dla Krakowskiej Szkoły Wyższej w dzielnicy Podgórze (2002-2004). Jakkolwiek jako pierwsza z uczelni prywatnych własny budynek w Krakowie, wybudowała przy ul. Głowackiego (1996-1998) Wyższa Szkoła Zarządzania, założona w 1991 r. w Warszawie (dwupiętrowy budynek ma rzut oparty na dwóch krzyżujących się osiach symetrii dostosowanych do wydłużonej działki zabudowy, z formą dostosowaną do innych obiektów mieszkaniowych i użyteczności publicznej, mieszczących się przy tej ulicy). Własną siedzibę wzniosła też Wyższa Szkoła Zarządzania i Bankowości przy ul. Armii Krajowej (w 2002-2003), choć w jej skład weszły też budynki adaptowane. Podobnie powiększono siedzibę Ignatianum – Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej, przy ulicy Kopernika, przy kościele i klasztorze Jezuitów – dobudowując (w latach 1998-2002), nowe czterokondygnacyjne skrzydło z efektownie rozwiązaniem, kubistycznym, przeszklonym zespołem wejścia.

Fot. 3. Nowy ryzalit wejścia i nadbudowa Akademii Górniczo-Hutniczej

Mimo trudności lokalizacyjnych, na styku ze strefą śródmieścia i w pobliżu swych siedzib głównych, nadal także prawie wszystkie szkoły państwowe, starają się modernizować i rozwijać swe zaplecze. Politechnika Krakowska na terenach powojennych zainwestowała (1989-1996) w nową halę sportową przy ul. Kamiennej, będącą dzisiaj siedzibą uczelnianego Centrum Sportu i Rekreacji (fot. 4). Na terenach w Czyżynach (gdzie miała być w całości przeniesiona, a zbudowano tylko jeden z wydziałów i część zaplecza) trwają prace modernizacyjne zużytej substancji budowlanej. Poza tym niestety spowolnione zostały prace w remontowanym nadal obecnie (od 1995 r.), zabytkowym Pałacu Łobzowskim, do którego ma się przenieść w przyszło-

Fot. 4. Nowa hala sportowa
Politechniki Krakowskiej

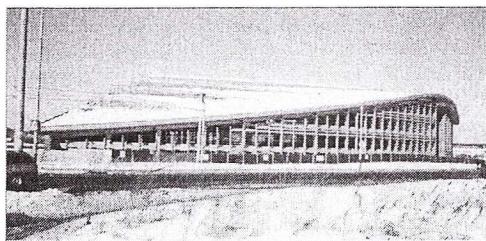
ści i w całości – Wydział Architektury Politechniki, opuszczając dotychczasową siedzibę główną uczelni przy ul. Warszawskiej. Tam też poza udaną modernizacją budynku dawnej kotłowni na salę konferencyjną (w 2001 r.), nadal nie może się doczekać realizacji projekt nowej biblioteki tej uczelni (pierwszy z 1997 r. i ostatni z 2005 r.).

Z kolei Akademia Wychowania Fizycznego na terenie zwartego (jednorodnego stylistycznie) kampusu z lat 60.

i 70., przy Alei Jana Pawła II, a który nadaje się już także prawie w całości do remontu – wybudowała drugą halę sportową z zapleczem dydaktycznym i naukowym, o zdecydowanie odmiennym wyrazie kompozycyjnym, w wyniku konkursu z 1998 r. i planów pod kątem ówczesnego zgłoszenia organizacji olimpiady zimowej w Zakopanym (i wiążącego się z tym planu rozbudowy zaplecza uczelni o halę sportową, wioskę i centrum informacji). Na terenie tego kampusu zbyt długo trwają prace modernizacyjne stadionu i terenowych obiektów sportowych – które częściej mogłyby być udostępniane i wykorzystane dla mieszkańców Krakowa i organizowania imprez i zawodów sportowo-rekreacyjnych. Podobnie Uniwersytet Ekonomiczny, dogęszcza nowymi obiektami o różnej estetyce, tereny wokół dotychczasowej siedziby przy ul. Rakowickiej (jednocześnie dyskusyjnie nadal, otaczając je kontynuowanym tu zabytkowym murem). Już w 1999 r. ukończono dwa pawilony, mieszczące sale wykładowe i sportowe tej uczelni, połączone układem komunikacji wewnętrznej i zespołem wejściowym o awangardowym charakterze. W 2004 r. ukończono zaś najwyższy 7-piętowy budynek dydaktyczny z zespołem wejściowym na rzucie elipsy. Całość tej rozbudowy – tworzy nowy wizerunek uczelni, diametralnie różny od monumentalnej historycznej formy bryły budynku głównego i innych budynków powojennych w otoczeniu, a także kontrastuje z tkanką urbanistyczną sąsiadujących, zabytkowych, eklektycznych, kamienic krakowskich od ul. Lubomirskiego. Akademia Pedagogiczna ma już także kontrowersyjny projekt rozbudowy, w pobliżu swego, charakterystycznego w formie, gmachu głównego przy ul. Podchorążych (a jest to koncepcja sześciopiętowego budynku na rzucie elipsy, wybrana z wielu projektów w 2003 r.). Akademia Rolnicza natomiast, ukończyła (w 2003 r.) przy ul. Balickiej w Mydlnikach – pierwszy etap budowy dużego zespołu dydaktycznego w układzie pawilonowym, niewysokiej tu zabudowy, co w tym kontekście peryferyjnym, wydaje się właściwe. Wiele uczelni państwowych i prywatnych w Krakowie modernizuje obecnie swoje budynki lub ich wnętrza, poprawiając ich wygląd i standard wyposażenia, oraz planuje swoją rozbudowę, starając się o środki finansowe (także unijne).

Wszystkie realizacje i plany rozbudowy uczelni (wymienione wyżej i pozostałe nie wymienione) – świadczą jednak o trudnościach związanych z akceptacją nowej ar-

chitektury, tam gdzie jej kontekst i styl z dotychczasową zabudową powinien być, wydaje się koniecznie uwzględniany, wobec specyficznej sytuacji w przestrzeni Krakowa. Brak natomiast takich ograniczeń występuje w strefie obrzeżnej Krakowa i na terenach wolnych (poza oczywiście koniecznością zachowania tam walorów krajobrazowych). Do takich ciekawych inwestycji należą wymienione już wyżej zespół nowej Krakowskiej Szkoły Wyższej im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Podgórzu, oraz zespół nowego kampusu Uniwersytetu Jagiellońskiego w Pychowicach. W pobliżu tego kampusu budowana jest także siedziba nowej biblioteki Papieskiej Akademii Teologicznej (ukończono pierwszy etap w 2004 r.), jednak całość o formie jakby niejednoznacznej z funkcją (fot. 5).

Fot. 5. Biblioteka Papieskiej Akademii Teologicznej

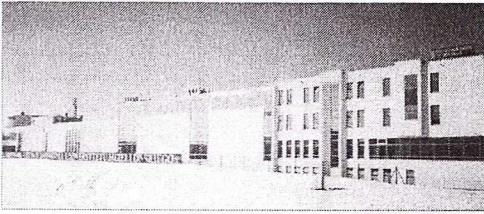
Natomiast zespół uczelni prywatnej w Podgórzu na Zabłociu wyróżnia się pozytywnie: skalą i formą, użytym materiałem i kolorystyką, jako wpisujący się w odnowę funkcjonalną i kompozycyjną tej zaniedbanej, robotniczej dotychczas dzielnicy Krakowa, stwarzając jej nową jakość na nabytej od Agencji Mienia Wojskowego działce, malowniczo położonej w zakolu Wisły (fot. 6). Teren ten jest położony relatywnie niedaleko od centrum miasta i ma dobrą komunikację dzięki przebiegającej obok niego trasie Mostu Kotlarskiego. Został zaprojektowany tak, że dla zmodernizowanego tu w przyszłości bulwaru nadwiślańskiego będzie jego dobrą oprawą i jednocześnie zwornikiem między nim a resztą dzielnicy, która jako druga po Kazimierzu staje się modna i atrakcyjna. Pozostałe poprzemysłowe tereny i budynki tej dzielnicy wymagają jednak jeszcze dalszego zagospodarowania i wykorzystania, w tym dla funkcji mieszkaniowej (lofty) i usługowej.

Podobnie, choć o zdecydowanie innym charakterze formalnym, należy pozytywnie ocenić nowe założenie na wolnych terenach i nową architekturę kampusu Uniwersytetu Jagiellońskiego w Pychowicach, gdzie zbudowano, w etapie 1999-2004, dwa duże skrzydła założenia, spięte przeszklonym węzłem, przez który widoczne jest kompozycyjne otwarcie na jeden z najpiękniejszych krajobrazowych widoków zabytkowych Krakowa (fot. 7, 8). W budowie jest drugi zespół z salą konferencyjną. Koncepcja powstała w wyniku konkursu i dobrego opracowania założeń do projektu. Kampus mieści rozwijające się (a nie mające dotychczas dobrych warunków lokalowych i warunków wy-

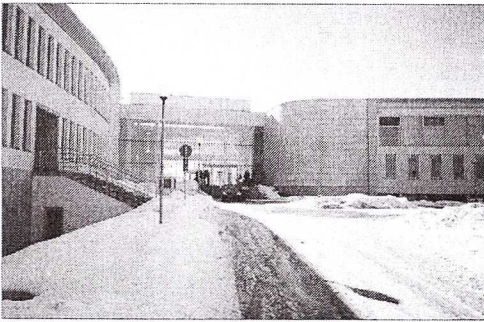

Fot. 6. Krakowska Szkoła Wyższa im. A. F. Modrzewskiego

Fot. 7. Kampus UJ w Pychowicach
– elewacja zewnętrzna

Fot. 8. Kampus UJ w Pychowicach
– dziedziniec

posażenia), wydziały uniwersyteckie, także z nowymi kierunkami studiów. Tu z kolei w przeciwieństwie do poprzedniego przykładu – zagospodarowano od podstaw teren dziewiczy bez odniesień do struktury urbanistycznej, ale struktura ta w postaci nowych osiedli mieszkaniowych zrealizowanych po drugiej stronie arterii komunikacyjnej szybko dotarła do tego założenia. Obecnie zatem nie jest już ono wyizolowane przestrzenią (co było niesłusznie, jak dotąd krytykowane), ma sporą rezerwę terenową dla rozwoju, a dojazd z centrum Krakowa możliwy jest w czasie półgodzinnym, chociaż pożądane są dalsze usprawnienia komunikacyjne (w tym budowa nowej linii szybkiego tramwaju). Zaplanowano kontynuację zabudowy kampusu UJ, zaawansowaną w chwili obecnej, dla kolejnych wydziałów uniwersyteckich

(przyjmując od początku prawidłowe założenie, że przyszlą strukturę urbanistyczną będzie określać sieć przestrzeni publicznych, a nie same budynki uczelni)⁹.

Współczesne realizacje dla szkolnictwa wyższego w przestrzeni Krakowa, a powstałe w nowych warunkach zmian ustrojowych i systemowych, niewątpliwie stają się, jak dawniej ważnym dla miasta, regionu i kraju ogniwem edukacji oraz polem kreacji autorskich. Odnowie i uzupełnianiu, choć w ograniczonej skali podlega nie tylko dotychczasowa baza materialno-przestrzenna w centrum i śródmieściu, ale także poza nimi, choć tutaj jakby w znacznie wolniejszym i nie nadążającym za potrzebami tempie. Natomiast nowe założenia wyżej opisane, na terenach zdegradowanych i przemysłowych oraz na terenach wolnych dotąd od zainwestowania, przedmiejskich – stwarzają szansę nie tylko na nowoczesną, funkcjonalną przestrzeń nauki i dydaktyki na poziomie wyższym, ale i nową, przyjazną jakość przestrzeni publicznych miasta, w jego wybranych enklawach.

Nie tworzą niestety jednak, spójnego „systemu przestrzennego”, współdziałającego ze sobą i w chwili obecnej dobrze zintegrowanego z miastem, a także w większym, niż dotychczas, stopniu realizującego „ideę otwartości uczelni dla miasta”,

⁹ W 2007 r. Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ wydał, bogato ilustrowany *Atlas Kampusu 600-lecia odnowienia Uniwersytetu Jagiellońskiego*, obejmujący szeroką charakterystykę tego obszaru, wobec postępujących tam zmian, wynikających z nasilonej antropopresji i komercjalizacji szczególnie miejsca w mieście, na styku parku krajobrazowego.

a przecież realizacja tej idei jest pożądana w każdym mieście, zaś w Krakowie wiąże się z rolą, jaką powinien nadal odgrywać jako ośrodek nauki i kultury o wysokiej randze europejskiej i tradycji historycznej.

Literatura

- Koncepcja rozwoju przestrzennego Krakowskiego Ośrodka Naukowego do roku 2000*, opracowanie na zlecenie Biura Planowania Przestrzennego m. Krakowa (praca zbiorowa), mat. IPU WA PK, Kraków, 1980-1984.
- Kuciński K., Kudłacz T., Markowski T., Ziobrowski Z., 2002, *Zintegrowany rozwój aglomeracji a konkurencyjność polskiej przestrzeni*. Studia KPZK PAN, t. CXI, Warszawa.
- Motak M., 2007, *Architektura Krakowa 1989-2004*. Wyd. Politechnika Krakowska, Kraków.
- Mydel R., 1994, *Rozwój urbanistyczny miasta Krakowa po drugiej wojnie światowej*. IG UJ, Kraków.
- Rzegocińska-Tyżuk B., 1979, *Wybrane zagadnienia roli szkół wyższych w kształtowaniu przestrzennym miast i regionów*. (praca doktorska), Politechnika Krakowska, Kraków.
- Rzegocińska-Tyżuk B., 1990-1991, *Ocena stanu i potrzeb rozwojowych zasobu przestrzenno-budowlanego szkół wyższych w Polsce*, (na zlec. MEN, grant). Kraków.
- Rzegocińska-Tyżuk B., 1992, *Uwagi o stanie i problemach rozwoju szkolnictwa wyższego Krakowa*. Zeszyty Naukowe, UJ, nr 91, Kraków.
- Rzegocińska-Tyżuk B., 1998, *Krakowski Ośrodek Naukowy w aspekcie przestrzennym*. „Czasopismo Techniczne”, Politechnika Krakowska, z. 1-A.
- Rzegocińska-Tyżuk B., 2006, *Nowa architektura szkół wyższych Krakowa. Nauka-architektura-edukacja*. Wyd. Politechnika Białostocka, Białystok.
- Trammer H., 2006, *Wpływ sposobu lokalizacji obiektów wyższych uczelni na rozwój miast. Próba oceny na wybranych przykładach*. Nauka-architektura-edukacja, Wyd. Politechnika Białostocka, Białystok.